

Saateks

Et kõik ausalt ära rääkida nii nagu oli, peame sedapuhku alustama 2007. aastast. Tartu Linnamuuseum andis toona välja kogumiku „Pudemeid keskaegsest käsitööst Tartus”, mille esitlemiseni jõudsime järgmise aasta veebruaris. Nimetatud kogumik koondab erinevate autorite teemakohaseid uurimusi, mis ühel või teisel viisil seonduvad näitusega „*Mente et manu* / Käe ja mõistusega”, seda sai Tartu Linnamuuseumis vaadata 2007. aasta juulist septembri alguseni. 2012. aastal ilmus Muinasaja Teaduse sarjas linnamuuseumi osalusel üks ingliskeelne konverentsikogumik, kuid kümne aasta jooksul pole muuseum avaldanud eestikeelset, valdavalt arheoloogiaalaseid artikleid sisaldavat kogumikku.

Tartu Linnamuuseumi 21. aastaraamat, teist korda sisuliselt kaheaastaraamat, jõuab lugejate ette 2018. aasta kevadel. Nagu eelmainitud näitusekataloog, seostub ka värske aastaraamatu uurimuste osa ühe varasema sündmusega, 28. oktoobril 2016 peetud ettekandepäevaga „Pool sajandit linnaarheoloogiat Tartus. Uurimisküsimusi ja paralleele”. Esmapäeval tundub seos küllaltki kunstlik, nimelt on kuuest ettekandest siin artiklina avaldatud vaid üks. Siiski tulenevad veel kaks artiklit ettekandepäevaga seonduvad aruteludest, täpsemalt soovist koostada ülevaatekogumik uurimistulemustest, mille allikmaterjal on Tartu linnas poole sajandi vältel toimunud arheoloogilistel kaevamistel kogutud aines. Ettevalmistusaeg sellise ülevaate kokkupanekuks jäi siiski liiga napiks.

Seega koosneb käesoleva kogumiku uurimuste osa viiest Tartu arheoloogia alasest artiklist. Tartu Ülikooli arheoloogia vanemteadur Riina Rammo uurib Tartu kesk- ja varauusaegseid arheoloogilisi keddraleide ning eristab kohalikku traditsiooni ja kaht sissetoodud kedravormi. Samuti käsitleb ta seoseid ketraide ning ketramises aset leidnud muutuste vahel, seda kuni 17. sajandi lõpuni, mil kedervarrega ketramise kõrval levis üha laiemalt tänapäeval märksa tuntum vokk. Kaks artiklit on pühendatud Tartu Linnamuuseumi arheoloogiakogusse kuuluvatele klaasileidudele. Anu-Liis Aunroos vaatleb oma Tartu Ülikoolis kaitstud bakalaureusetöö põhjal Tartu reljeefkaunistustega klaasnõusid ning annab ülevaate nende peamistest vormidest ja kasutusajast. Tartu Ülikooli arheoloogia osakonna ja füüsikainstituudi ning Tartu Linnamuuseumi koostöös sündinud artiklis, mille autorid on arheoloogid Arvi Haak ja Ain Mäesalu

ning füüsikud Ahti Niilisk, Peeter Ritslaid ja Jaak Kikas, käsitletakse Tartust leitud 13.–14. sajandi emailmaalingutega klaaspeekrite leide, eelkõige Tartu leidude klaasimassi ja emailvärvide koostist, mida määrati esmakordselt. Tartu Ülikooli osteoloog Martin Malve annab ülevaate Tartu kesk- ja varauusaja kalmistutel viimase kümne aasta jooksul tehtud uuringutest ning nende tulemustest. Linnamuuseumi arheoloogiakogu hoidja Elis Tiidu keskendub oma magistritöö põhjal kirjutatud artiklis Põhjasõjas hävinud Maarja kiriku kalmistult 2010.–2011. aastal välja kaevatud matuste dateerimisele.

Linnaarheoloogiaga seondub ka käesoleva aastaraamatu allikapublikatsioon, nimelt avaldame toonases muinsuskaitseliste uuringutega tegelenud asutuses – Teadusliku Restaureerimise Töökojas – tegutsenud kunstiajaloolase Olev Printsi aruande ehitusajaloolistest kaevamistest Tartu Raekoja platsil 1965. aastal. Lisaks uuritud kunagise apteegihoone ja hädaraekoja ehituslikule kujunemisele annab see tekst värvika pildi toona välitööde korraldamisega seondunud asjaoludest. Tartu Linnamuuseumis on hoiul nii kaevamisaruande tekstiosa, nende kaevamiste leiud kui ka mõned fotod toonastest uuringutest.

Tartus on arvukalt muuseume, eriti elanike arvu silmas pidades. Tartu Linnamuuseumil ja selle filiaalidel on seetõttu väga oluline teistest eristuda ning oma näituste, sündmuste ja haridusprogrammidega publikuni jõuda. Aastaraamatu *museologia* osa artiklid tutvustavad uusi algatusi, mis seda eesmärki silmas peavad. Laulupeomuuseumi kuraator Kristiina Tael kirjutab näitusest „Lasteaia lood”, mis andis paljudele selles majas asunud lasteaia kunagistele kasvandikele põhjuse külastada mälestustega seotud, praegu muuseumiks muudetud maja. Linnamuuseumis varem haridusprogrammide kuraatoritena töötanud Nele Dresen (praegu ekspositsiooniosakonna juhataja) ja Keiu Telve (praegu Tartu ülikooli etnoloogia osakonna doktorant) tutvustavad haridusprojekti „Muuseum kohvis”, mis on toonud Tartu keskaja teemad mänguliste tegevuste kaudu paljudesse koolidesse nii Tartus ja Tartumaal kui ka märksa kaugemal. Oskar Lutsu majamuuseumi kuraator Meeli Väljaots räägib oma artiklis haridustöö uuendamisest ja uute õpimeetodite rakendamisest kirjaniiku majamuuseumis. Aastaraamatu lõpetavad traditsioonilised muuseumitöö ja kogude täienduste ülevaated. Suur tänu kõigile autoritele, samuti kujundaja Peeter Paasmäele, keeleteoimetaja Ene Nagelmaale ja resümeele inglise keelde tõlkijale ning korrektorile Tiina Mällole.

Eesti Vabariigi juubeliaastal on taas päevakorral eesti teaduskeele püsimine. Tõepoolest, kui lähtuda üksnes teadusbürokratias valitsevast „punktiartiklite” loogikast, on emakeelse ning pigem Tartu ajaloost huvitatud lugejale mõeldud kogumiku väljaandmine perspektiivitu. Samas peab linnamuuseum silmas pidama ka seda huviliste ringi, kes ingliskeelsete teadusartiklite kõrval soovib

emakeelset lugemist kodulinna ajaloo kohta oma ala parimatelt asjatundjatelt. Meie ülesanne on muuta siin avaldatu hõlpsamini leitavaks nii paberil kui ka internetis ning et varasemates aastaraamatutes ilmunud artiklid oleksid samuti kergesti kättesaadavad.

Loodame, et leiate meie aastaraamatust mõtteainet nii lähema kui kaugema mineviku kohta.

Arvi Haak ja Marge Rennit